

MONUMENTELE NATURII

Definiție, clasificare, norme de aplicare a legilor și regulamentelor Ce ar trebui să se facă și ce ar trebui să nu se facă

O ÎNCERCARE DE EXPUNERE FOARTE SUMARĂ

de

E. G. RACOVIȚĂ

Profesor la Universitatea din Cluj

Membru al Comisiei Monumentelor Naturii

PREAMBUL

Istoria reformelor ne învață că opinia publică și guvernele nu le-au acceptat decât după o rezistență îndârjită și prelungită, chiar și atunci când aceste măsuri erau vădit raționale, indispensabile și urgente. Istoria «Ocrotirii Naturii», când va fi scrisă, va vorbi și ea despre campaniile perseverente și deosebit de îndelungate, adesea violente, pe care spiritele de bună credință ce știau să vadă și să prevadă au fost nevoite să le poarte pentru cauza cea dreaptă; această relatare nu va omite să pună în evidență lipsa de prevedere și lăcomia guvernanților și guvernaților care au tolerat dispariția unor specii și distrugerea unor monumente ale naturii pe care ar fi putut foarte bine să le salveze.

Oricum, protejarea monumentelor naturii este asigurată mai mult sau mai puțin în majoritatea țărilor zise civilizate; introducerea ei în legislație tinde să devină unul din criteriile de civilizație pe care România le poate revendica, ce-i drept, un pic cam târziu, odată cu intrarea în vigoare a legii din 1930, modificată în 1937.

Din această întârziere au rezultat multe dezastre ireparabile pentru monumente ale naturii frumoase și interesante, atât de abundente în România. Dar să lăsăm trecutul în seama istoricilor; astăzi există o legislație, o comisie competentă și dezinteresată (membrii ei nu sunt retribuiți) se ocupă de aplicarea ei în calitate de organ consultativ pe lângă Ministerul Agriculturii și Domeniilor, care este autoritatea ce decide și asigură aplicarea deciziilor.

Toți militanții pentru protejarea naturii pot deci să se bucure de recrutarea acestui nou aliat în lupta pentru cauza cea dreaptă.

Vechea mea rutină de biolog, precum și cea de sociolog practic cu o experiență civică de peste o jumătate de secol, mă împiedecă să salut acest fericit eveniment cu entuziasmul celui care se încrede pe deplin în imanenta putere a legislațiilor. Nu mă pot abține să am unele temeri cu privire la viitoarele vicisitudini ale legii, la corecta ei interpretare și chiar la soarta acelor monumente ale naturii care sunt declarate ca atare. Din aceste temeri, nu le voi enumera decât pe cele mai importante.

Mi-e teamă de zelul reformator al miniștrilor noștri atât de... efemeri, mai ales atunci când el este călăuzit de enciclopedia incompetență a birocrăției.

Mi-e teamă de ușurința cu care legiuitorii noștri improvizează legi noi și de lipsa de prevedere cu care suprimă organizări care și-au dovedit utilitatea.

Mi-e teamă de formarea unei opinii publice rău informate și, prin urmare, de o posibilă reușită a campaniilor de presă lansate fără chibzuință sau purtate din interese egoiste or politice.

Mi-e teamă să nu se declare ca monumente ale naturii obiecte sau teritorii lipsite de valoare și să nu se retragă această calitate unor incontestabile monumente ale naturii.

Mi-e teamă de urmările periculoasei confuzii care ar putea fi făcute între «rezervațiile naturale» și «rezervațiile turistice» sau «științifice».

Mi-e teamă îndeosebi de rezervațiile politice, de monumente naturale electorale, de parcelarea patriotică a parcurilor naționale în favoarea alegătorilor, de exproprierea ca monumente naturale a unor proprietăți ce aparțin partizanilor și de alte fenomene socio-patologice de acest gen.

OBSERVAȚIE. Nu trebuie ca această enumerare a temerilor mele să fie luată ca rezultat al halucinațiilor unui bătrân mizantrop, căci fiecare dintre ele poate fi ilustrată cu exemple concrete, publicate, aflate adesea la originea unor polemici purtate în presă.

Este deci vorba de fapte reale devenite publice. Iar dacă aceste exemple provin mai ales din Statele Unite, motivul e că această mare națiune se poate mândri ca fiind inițiatoarea mișcării de ocrotire a naturii, că are cele mai vechi parcuri naționale, că, prin urmare, ea este cea care, prin forța împrejurărilor, trebuia să înregistreze cazurile cele mai numeroase și mai tipice de abuz. Să mai adăugăm că, spre cinstea ei, având și competențele cele mai calificate, conducătorii cei mai exigenți și opinia publică cea mai înțelegătoare, deține rezervațiile cele mai vaste, cel mai bine organizate și cele mai frumoase. Și tot în Statele Unite au fost purtate cele mai viguroase și, adeseori, cele mai eficiente campanii împotriva abuzurilor.

Mi-e teamă de excesele protecționiste ale sectanților prea fervenți sau exclusivi ai istoriei naturale care, dacă ar putea, ar declara ca monumente ale naturii teritorii indispensabile subzistenței populațiilor, ar proteja fiarele, insectele dăunătoare, corbii (sic) și alți dușmani ai omului în inima unor ținuturi locuite, chiar dacă ei sunt încă abundenți, și ar face ca toate amenajările, construcțiile și căile de comunicație să devină imposibile din cauza înmulțirii exagerate a arborilor sacri și a altor impedimente intangibile în numele legii.

Într-un cuvânt, mi-e teamă de urmările nepăsării, lejerității, ignoranței, egoismului și chiar ale excesului de zel al celor care sunt puși să hotărască soarta monumentelor naturii, aceste inestimabile bogății pe care popoarele de azi au datoria să le păstreze pentru generațiile de mâine.

Am vrut așadar, în măsura restrânselor mele mijloace, să îngreunez puțin abuzurile, încercând să precizez și să clarific aceste chestiuni. În consecință, supun discutării de către specialiști a definițiilor și clasificărilor rezervațiilor naturale și monumentelor naturii, precum și unele sugestii referitoare la ce trebuie să se facă și ce nu trebuie să se facă pentru salvagardarea lor și pentru buna lor administrare. După știința mea, o astfel de lucrare nu a fost încă publicată; prezentând-o ca o primă încercare, mă bizui pe indulgența confracților mei.

Comisia centrală a monumentelor naturii de la București și comisia regională de la Cluj au avut cunoștința de lucrarea mea și, cum au aprobat-o în întregime și fără nicio modificare, ea a fost publicată în românește în «Buletinul Comisiunii Monumentelor Naturii, Anul II, No. 1-4, 1934, p. 4-7», care apare ca anexă a Buletinului Ministerului Agriculturii și Domeniilor.

Reproduc aici această mică lucrare, doar puțin modificată, într-o limbă accesibilă acelor confracți care sunt sectanți zeloși ai ocrotirii naturii, și adaug un ultim comentariu: încercarea mea este atât de sumară, încât poate fi considerată mai curând ca o enumerare de titluri de capitole și de paragrafe, ca tablă de materii a unei monografii amănunțite a cărei editare ar fi foarte utilă și care ar trebui să conțină, cu dezvoltarea necesară în tratarea unei chestiuni atât de vaste și complexe, exemple tipice pentru fiecare gen de monumente ale naturii, bine descrise și ilustrate, precum și o bibliografie în care să fie incluse principalele referințe.

– A –

Definirea și clasificare monumentelor naturii

1. Trebuie considerate ca monumente ale naturii toate siturile, biotele (ființele vii), zăcămintele, operele umane preistorice care, datorită interesului lor științific, artistic, pitoresc și legendar, merită să fie conservate pentru folosul public, atât actual, cât și viitor, și care au fost declarate ca atare prin lege.

OBSERVAȚIE. Din această definiție au fost excluse cu bună știință toate «monumentele istorice», a căror îngrijire cade în sarcina unor servicii specializate, care funcționează de mult timp în toate țările civilizate și ale căror atribuții trebuie să rămână cu totul separate de cele ale serviciilor consacrate monumentelor naturii pen-

tru ca desemnare și conservarea celor două categorii de monumente să se poată face cu competența și eficacitatea de care e nevoie în misiuni atât de dificile și atât de importante.

Definiția mai arată că un monument al naturii este o entitate nu numai naturală, ci și legală, cu toate consecințele juridice care decurg din acest fapt; același lucru e valabil și pentru monumentele istorice. Un sit poate fi declarat ca monument al naturii de către cei care îi semnaleză valoarea, dar această denumire nu îi este cu adevărat de folos decât după consacarea ei legală.

2. Pentru cerințele studiilor științifice, ca și pentru necesitățile practice, este important ca monumentele naturii să fie clasificate în conformitate cu două puncte de vedere:

- a. Punctul de vedere **OBIECTIV**, în raport cu scopul și folosința lor.
- b. Punctul de vedere **SPECIFIC**, în raport cu natura lor.

OBSERVAȚIE. Se înțelege de la sine că aceste clasificări nu stabilesc categorii absolute, matematice și izolate de cele cu care se învecinează; ele nu sunt decât categorii *statistice*, la fel ca toate cele care grupează fenomene reale, categorii care reunesc sub același cuvânt entități doar asemănătoare prin unele caractere, dar nicidecum identice, și care prezintă întotdeauna elemente de trecere la categoriile învecinate.

3. Din punct de vedere obiectiv, monumentele naturii se pot împărți în:

- a. Rezervații naturale sau monumente ale naturii propriu-zise.
- b. Rezervații științifice.
- c. Rezervații turistice.

Tabelul comparativ de la sfârșitul lucrării definește în suficientă măsură aceste trei categorii.

4. Din punct de vedere specific, monumentele naturii se pot împărți în:

a. Rezervații de situri atunci când este vorba să se desemneze entități geografice, teritorii și peisaje care, ferite de arbitriul individual, sunt rezervate folosinței colective cu întregul lor conținut.

Exemple: Parcuri naționale, rezervații forestiere, peisaje turistice, refugii ornitologice etc.

b. Formațiuni geografice și geologice protejate ca urmare a unei valori științifice, turistice etc.

Exemple: cascade, chei, peșteri, lacuri etc.

c. Specii vegetale și animale or indivizi protejați ca monumente naturale legendare, turistice etc.

Exemple: cămile, floarea de colț, cedrul de la Jussieu (Paris), smochinul de la Roscoff (Bretagne), bizonii de la Bialowicza (Polonia), nufărul de la Oradea (România) etc.

d. Depozite minerale, paleontologice și preistorice protejate prin dispoziții legale.

Exemple: în Franța: Eysines, osuarul de la Solutré; în România: coloanele bazaltice de la Detunata etc.

– B –

Condițiile care trebuie să determine declararea monumentelor naturale

§ I

Declararea unor monumente naturale trebuie să răspundă exclusiv unui interes general permanent, excluzând orice decizie bazată doar pe circumstanțe favorabile, fără garanții în privința duratei sau determinată de interese individuale or electorale.

OBSERVAȚIE. Acest prim alineat ar putea părea superfluu și chiar ușor naiv, însă numai celor care ignoră istoria

§ II

Declararea unei entități ca monument al naturii nu ar trebui să fie consimțită decât după îndeplinirea formalităților de mai jos.

1. Discutarea unui raport amănunțit, redactat în urma unui studiu aprofundat întreprins la fața locului de o persoană competentă (sau o comisie ad hoc) care cunoaște deja cazuri similare în regiune sau în străinătate.

OBSERVAȚIE. Încă o prescripție care ar părea puerilă celor care nu cunosc faptele, care ignoră cu câtă

uşurinţă sunt create adesea monumente ale naturii ce nu au nicio valoare sau nu pot fi nicidecum protejate.

2. După o perioadă de declarare provizorie, care să dea certitudinea:

- a. că monumentul natural avut în vedere răspunde cu adevărat scopului urmărit;
- b. că are toate şansele să persiste multă vreme, dacă nu chiar în permanenţă;
- c. că prezintă condiţiile necesare unei protejări eficiente;

d. că supravegherea lui poate să înceapă imediat sau, cel puţin, că perspectiva instalării unui paznic permanent şi eficace poate fi prevăzută într-un viitor destul de apropiat.

OBSERVAŢIE. De cele mai multe ori, a declara ca monument al naturii o entitate căreia nu i se poate asigura o pază eficientă înseamnă *a-i grăbi şi chiar a-i provoca distrugerea*. Aşa se întâmplă mai ales în cazul exproprierilor, când declararea atrage atenţia asupra «valorii» unei specii sau când, prin declarare, dintr-o proprietate privată, chiar foarte rău păzită, se face un «no man's land» [o ţară a nimănui, n. t.].

3. Să se aibă certitudinea că inconvenientele sociale sau economice care apar în urma declarării celor mai multe monumente naturale, aşa cum rezultă în mod inevitabil şi din orice proprietate ce nu poate fi înstrăinată, nu depăşesc beneficiul ştiinţific, turistic estetic etc. pe care se contează; *primum vivere, deinde philosophari... vel recreare!* [mai întâi să trăieşti şi doar apoi să filozofezi... sau să te recreezi, n. t.].

– C –

Câteva aforisme cu privire la monumentele naturii

1. Puţine monumente ale naturii judicios alese, bine păzite şi cu bune perspective de a fi permanente sunt de mii de ori preferabile unor monumente numeroase, deloc sau rău păzite şi cu slabe perspective de persistenţă.

2. Rezervaţiile geografice (sau de situri) sunt de preferat protejării speciilor.

3. Cu cât o rezervaţie geografică este mai extinsă, cu atât mai bine îndeplineşte scopul pe care trebuie să-l aibă o rezervaţie naturală.

4. Numeroase rezervaţii mici de aceeaşi natură şi situate în aceeaşi regiune biogeografică nu pot să înlocuiască cu succes o rezervaţie mare, chiar mai puţin extinsă decât suma suprafeţelor lor. În comparaţie cu o rezervaţie mare, ele constituie mai curând un inconvenient decât o bogăţie.

– D –

Rezervaţiile faunistice şi floristice

1. Scopul unei rezervaţii floristice şi faunistice este protejarea împotriva distrugerii şi oricărei schimbări artificiale a diverselor biocenoze sau populaţii de biote care se află în echilibrul biologic cel mai primitiv cu putinţă (cel mai apropiat de cel original), pe o suprafaţă sau într-o regiune biogeografică dată.

2. Condiţiile unei rezervaţii floristice şi faunistice perfecte sunt realizate când ea prezintă următoarele caracteristici:

a. Rezervaţia floristică şi faunistică respectivă conţine toată flora şi fauna cunoscute ca fiind autohtone fie din documente istorice, fie din datele unor cercetări de istorie naturală.

b. Este suficient de extinsă ca să nu împiedice sub nicio formă fluctuaţiile naturale ale echilibrului biologic şi evoluţia normală a florei şi faunei.

c. Este suficient de mare ca să nu provoace intervenţia factorilor primari ce acţionează în habitatele prea restrânse.

d. Este înconjurată de o zonă-tampon (sau centură de protecţie) care este or protejată în mod natural prin poziţia ei geografică, valoarea comercială redusă, inaccesibilitate etc., or instituită prin lege (rezervaţii ştiinţifice, turistice, climaterice, balneare, forestiere etc.).

f. Poate fi izolată şi păzită cu uşurinţă ca urmare a poziţiei ei geografice sau a altor dispuneri ocazionale.

g. Este ferită pe toată suprafaţa ei de orice intervenţii umane.

Astfel de intervenții pot fi totuși admise în cazuri de forță majoră.

Exemplu: incendii care amenință să distrugă o pădure.

Exemplu: invadarea ei de către animale sau plante noi, aclimatizate artificial în vecinătate sau originare din zona-tampon și care amenință echilibrul biologic primar sau existența speciilor autohtone.

Exemplu: înmulțirea exagerată a unei specii caracteristice rezervației, care poate provoca dispariția unor specii izolate or a unor grupe de specii sau capabilă să producă pagube economice prin emigrarea în localitățile învecinate etc.

OBSERVAȚIE. Cu toate acestea, nu se va interveni în procesul de autoreglare care se desfășoară prin interacțiunea lentă între factorii de mediu, chiar dacă se poate prevedea că, în timp, această autoreglare ar putea avea ca rezultat eliminarea unor specii. Dispariția speciilor prin jocul normal al legilor naturii este și ea un fenomen *natural*, a cărui istorie prezintă un foarte mare interes științific.

h. Perenitatea ei este garantată, atât cât este omeneste posibil și cât se poate prevedea printr-o anchetă științifică nu numai în prezent, ci și în viitorul cel mai îndepărtat.

OBSERVAȚIE. O rezervație științifică trebuie să fie ceva permanent și cât se poate de stabil; ea nu poate fi transpusă în altă parte ca o așezare omenească, sat sau oraș, și nici destinația ei nu poate fi schimbată la fiecare schimbare de guvern sau în fiecare perioadă electorală.

– E –

Ocrotirea speciilor

§ I

JUSTIFICAREA NECESITĂȚII DE A OCROTI SPECIILE AFLATE PE CALE DE DISPARIȚIE

a. Este inutil să insist asupra motivelor științifice ale unei asemenea ocrotiri; este de ajuns să amintesc ardoarea cu care se caută fosilele și sacrificiile pecuniare, consimțite în întreaga lume, care se fac pentru exploatarea depozitelor paleontologice. Și cu toate acestea, fosilele nu sunt, chiar și în cazurile cele mai favorabile, decât părți mai mult sau mai puțin dispartate ale ființelor dispărute.

Reamintesc, de asemenea, cât de deplorabilă este dispariția multor forme foarte interesante, și foarte puțin cunoscute, a căror distrugere se datorează în mare parte lui *Homo sapiens* (ce ironie a nomenclaturii zoologice!*). Dintre astfel de vandalisme, unele sunt de dată foarte recentă și ele nu fac onoare spiritului de prevedere al contemporanilor noștri. Naturaliștii sunt constrânși să studieze pe «fosile» importanța științifică și economică a unor animale dintre care nu citez aici decât câteva exemple.

Exemple: vaca de mare (*Rhytina stelleri* Cuv. † 1870), alca mare (*Alca impennis* L. † 1844), pasărea dodo (*Didus ineptus* L. † 1679), zebra de câmpie (*Equus quaagra* Gm. † 1879), tarpanul (*Equus gmelini* Ant. † 1866) și bourul (*Bos primigenius* Bojan † 1627 ?). Ultimele două, distruse în mod stupid în secolele XIX, respectiv XVII, se află totuși la originea unora dintre rasele noastre domestice cele mai importante!

Amploarea pierderii pe care știința, și chiar de economia umană, au suferit-o în urma acestor masacre nesăbuite nu poate fi încă evaluată!

b. Motivele practice, de interes economic direct, sunt tot atât de valabile precum cele invocate în numele științei pure, însă mai puțin cunoscute.

Orice specie animală sau vegetală poate deveni un factor economic considerabil, a cărui valoare poate că nu este astăzi aparentă, dar s-ar putea ca ea să fie revelată printr-o viitoare descoperire.

Exemple: descoperirea în astfel de specii a unor vitamine, fermenți, hormoni, alcaloizi, etc.; descoperirea unor calități zootehnice sau agronomice excepționale; recunoașterea unor aptitudini genetice foarte avantajoase pentru hibridările și ameliorările rasiale; descoperiri-

---

* În limba română, această denumire științifică a speciei umane înseamnă „Omul înțelept”.

rea unor materii industrializabile ca textile, izolante, oleaginoase etc.

Ce imensă valoare nu ar avea astăzi folosirea liberă a speciilor din care omul primitiv a obținut animalele domestice și plantele cultivabile, sușe venerabile și prețioase dar distruse aproape toate de nesocotința și sălbătici strămoșilor noștri.

§ II OCROTIREA SPECIILOR

a. Ocrotirea ideală nu este obținută decât dacă specia, plantă or animal, este protejată într-o rezervație de mare întindere, în biotopul ei original, sau altfel spus, în habitatul ei normal, adică necesar și suficient.

b. O protecție eficientă, care să satisfacă și dezideratele științifice, este cea a unor specii date pe întreaga suprafață a unei țări sau a unei regiuni, atunci când habitatele originare a acestor forme există sau existau într-un trecut apropiat pe aceste teritorii.

Când habitatele au dispărut în mod natural sau au fost schimbate artificial (mlaștini drenate, munți despăduriți, stepe cultivate etc.), specia ocrotită, supusă unor modificări mai mult sau mai puțin rapide, își pierde o parte din calitățile ei de monument al naturii însă își poate păstra valoarea ca obiect de studiu științific or de exploatare economică. Luând în considerare toate aspectele, e mai bine să dispunem de o specie mai mult sau mai puțin modificată decât să deplângem dispariția totală a unui tip de viețuitoare ce ar putea avea o mare valoare științifică și utilitară.

c. Pierd mult din valoarea lor ca documente științifice integrale sau ca monumente naturale nealterate formele care fac parte din următoarele categorii:

1. Cele care sunt aclimatizate în libertate în alt mediu decât cel original, chiar și atunci când, prin caracteristicile sale ecologice, noul mediu este foarte asemănătoare cu cel vechi. O schimbare de mediu, chiar neînsemnată, produce pe termen lung modificări ce pot fi importante.

2. Speciile domestice cultivate sau crescute în grădini zoologice sau botanice. Creșterea în captivitate și cultura produc în mod obligatoriu și în scurt timp, chiar și fără o selecție intențională, schimbări deosebit de importante ce suprimă posibilitatea, uneori chiar din primele generații, ca aceste specii să constituie monumente naturale perfecte, martori cu valoare științifică nealterată.

Considerate dintr-un alt unghi, aceste specii ar putea, bineînțeles, să prezinte o importanță atât științifică, cât și utilitară.

§ III MODALITATEA DE OCROTIREA A SPECIILOR ȘI INDIVIZILOR

a. Plantele perene cu o mare longevitate trebuie să fie protejate imediat și în asociații vegetale cât mai extinse cu putință.

1. Pădurile seculare sau virgine odată distruse, or care au fost exploatate în întregime chiar potrivit regulilor forestiere, nu se mai pot reface în starea lor originală. Prin urmare, trebuie să se stabilească fără întârziere rezervații naturale în masivele forestiere de acest gen, alese cu multă grijă printre cele care prezintă toate garanțiile de permanență. Într-adevăr, există mulți agenți de distrugere naturală care amenință toate tipurile de populare. Să amintim câțiva dintre ei: împrejurări care favorizează incendii repetate, uscarea progresivă a solului, expunere defavorabilă împotriva furtunilor din timpul iernii și a avalanșelor, surplombă determinată de creste expuse dărâmăturilor etc.

2. Trebuie să fie constituite, tot fără întârziere, rezervații naturale pentru formațiunile în care factorul *time* joacă un rol decisiv, de exemplu turbăriile, mlaștinile, locurile în care cuibăresc bătălii, câmpiile intercontinentale de alge etc.

b. Vertebratele, îndeosebi cele terestre și de apă dulce, precum și cetaceele, trebuie să fie protejate de preferință în habitatul lor natural cuprinse în rezervații vaste: munți, sectoare de deltă, anumite tronsoane din valea unui fluviu or a unui râu, stepe întinse etc. Însă acest deziderat nu va putea fi realizat decât rareori. În practică, protejarea acestor animale mari nu se va putea îndeplini cu folos decât sub forma ocrotirii speciilor, asigurată cu colaborarea asociațiilor de vânători, a societăților turistice, a organizațiilor climaterice etc.

Protecția legală ar trebui instituită și pentru unele nevertebrate și plante izolate. Exterminarea biotelor de acest soi va fi împiedecată adesea prin însăși constituirea unor rezervații naturale geografice, parcuri naționale sau alte situri supravegheate, mai ales atunci când aceste rezervații includ tot felul de biotopuri existente în țara respectivă: munți, zone alpine, stepe, delte, păduri virgine, zone deluroase, pajiști etc.

Pericolul exterminării nu amenință încă decât puține specii din această categorie; câteva flori, niște fluturi, corali, moluște etc., victime ale modei or ale unor calități ornamentale care au dus la intensă lor exploatare comercială. Remediul poate fi găsit și de data aceasta în protejarea specifică, asigurată de o pază eficientă și severă.

Căci, din păcate, unul din principiile fundamentale de care trebuie să țină cont un expert în monumente naturale este următorul:

Frica de jandarm este unicul izvor de cuminenie a mulțimilor; a te încrede în puterea lor de înțelegere sau în simțământul lor de disciplină civică nu este decât o naivitate de neiertat.

CARACTERERISTICILE COMPARATIVE ALE REZERVAȚIILOR NATURALE, ȘTIINȚIFICE ȘI TURISTICE

REZERVAȚII NATURALE Monumente naturale, parcuri naționale, zone de refugiu pentru păsări și mamifere etc.	REZERVAȚII ȘTIINȚIFICE Stațiuni experimentale fito- și zootehnice, maritime, câmpuri de experiență, herghelii etc.	REZERVAȚII TURISTICE Stațiuni climaterice, balneare, obiective și drumuri turistice etc.
Servesc la conservarea unui specimen aflat în starea lui naturală, în echilibru biologic normal și neinfluențat de om prin mijloacele lui artificiale.	Servesc unor observații și experiențe de știință pură sau aplicată.	Servesc ca locuri de recreare, de odihnă și de convalescență, sanatorii, centre de învățământ popular (cultură generală).
Nu admit nicio intervenție umană directă sau indirectă ce ar putea modifica starea naturală, echilibrul biologic sau evoluția lor normală.	Admit orice intervenție sau schimbare, fie în factorii de mediu, fie în compoziția florei și faunei, cerută de cercetările științifice	Admit toate tipurile de intervenții menite să înlesnească accesul și șederea vizitatorilor și să-i ferească de tot ce ar putea să le afecteze vederea, mirosul, simțul estetic etc.
Nu admit nicio amenajare turistică, nici construirea unor largi căi de comunicație, ci numai a drumurilor indispensabile supravegherii rezervației și circulației în locuri altfel inaccesibile.	Admit orice amenajare cerută de cercetări și, eventual, chiar și pe cele destinate turiștilor, cu rezerva ca ei să nu deranjeze în niciun fel studiile și experiențele.	Admit orice amenajări pentru înlesnirea accesului, circulației și șederii turiștilor, cu condiția ca aceste schimbări să nu încalce regulile de igienă publică și să nu afecteze estetica peisajului.
Sunt permanente; orice bulversare a stării lor originale și orice schimbare a destinației poate duce la decăderea lor definitivă ca rezervații naturale.	Își pot schimba destinația atunci când posibilitățile sau facilitățile de cercetare sunt epuizate sau când se dovedesc improprii pentru folosirea unor metode noi.	Admit mai ușor diverse schimbări și vicisitudini decât celelalte tipuri de rezervații, care nu le-ar putea suporta fără să-și piardă utilitatea, în parte sau în întregime.
Nu pot servi ca rezervații științifice și turistice decât cel mult în zona-tampon și cu măsuri speciale de precauție.	Pot servi și ca rezervații turistice, cu măsurile de precauție potrivite, precum și ca rezervații de refugiu natural pentru speciile protejate.	Pot servi în multe cazuri, cel puțin parțial, ca rezervații de studii pentru multe cercetări și chiar ca rezervații de refugiu natural pentru speciile protejate.